

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук

Остапчук Ю.О.
«02» листопада 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЗА РУБЕЖЕМ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	23 Соціальна робота
Спеціальність	231 Соціальна робота
Освітня програма	Соціальна робота
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальна робота за рубежом» для здобувачів вищої освіти галузі знань **23 Соціальна робота** спеціальності **231 Соціальна робота** освітньої програми **Соціальна робота**.

Розробники: БАРТОШ ОЛЕНА ПАВЛІВНА

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри *соціології та соціальної роботи*

протокол № 12 від « 01 » липня 2021 р.

Завідувач кафедри /Шандор Ф.Ф./

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від «01» липня 2021 р.

Голова науково-методичної комісії /Попадич О.О./

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	4	5
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	7	10
аудиторних – 3	Лекції:	
самостійної роботи студента – 54	20	6
	Практичні (семінарські):	
	16	4
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	54	80

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Соціальна робота за рубежом» є: ознайомлення з історичним і сучасним досвідом теорії і практики соціальної роботи розвинених країн Америки, Канади та Європи; засвоєння студентами теоретичних знань та практичних прийомів; поповнення знань щодо актуальних проблем соціальної роботи у світовому культурно-освітньому середовищі.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів (ЗК-1);
- знання і розуміння предметної області та розуміння професії, базових понять соціальної роботи (ЗК-2);
- здатність вчитися і бути сучасно навченим, до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації (ЗК-4);
- здатність у процесі навчання та при самостійній підготовці до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-5);
- здатність визначати, формулювати та професійно розв'язувати проблеми (ЗК-6).
- уміння застосувати на практиці базові та інструментальні цінності соціальної роботи, розуміння соціальних і психологічних наслідків своєї професійної діяльності (ФК-1);
- бути здатним до координації зусиль різних організацій соціальної сфери щодо вирішення соціальних проблем і завдань в інтересах соціального захисту груп ризику (ФК-3);
- готовність систематично використовувати результати наукових досліджень у забезпеченні ефективності роботи соціальних (медико-соціальних) закладів і служб (ФК-8);

- готовність до пошуку інноваційних шляхів підвищення ефективності соціальної роботи в цілому та соціального захисту населення зокрема (ФК-9);
- уміння налагоджувати, підтримувати і розвивати міждисциплінарне професійне співробітництво, корпоративну відповідальність на основі знання системи органів і служб, які задіяні до роботи із складними життєвими обставинами клієнтів (ФК-16);
- розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства і уміння їх використовувати у професійній діяльності та всебічно аналізувати історичні процеси, події та факти з наукових позицій і їх тлумачення (ФК-19).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

- ОК1.2.8 Історія соціальної роботи
- ОК1.2.9 Система соціальних закладів і служб
- ОК1.2.12 Соціальна робота з окремими категоріями клієнтів
- ОК1.2.15 Індивідуальна соціальна робота
- ОК1.2.19 Вступ до спеціальності
- ОК1.2.23 Ознайомча практика
- ОК1.2.24 Психолого-педагогічна практика
- ОК1.2.25 Практика зі спеціальності

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціальна робота», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення етнічної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в сучасному культурному просторі	ПРН1.
критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях	ПРН8.
визначати зміст діяльності, зв'язки та межі компетенції установ та закладів соціального захисту, соціальних служб, медичних установ, інших організацій	ПРН12.
застосовувати методи соціальної роботи в конкретних умовах взаємодії з клієнтом; використовувати вітчизняний і зарубіжний досвід	ПРН14.
демонструвати знання основних етапів становлення і	ПРН21.

розвитку соціальної роботи як науки та практичної діяльності, нормативно-правової бази соціальної роботи та соціального забезпечення, дотримуватися в процесі реалізації професійних обов'язків нормативно-правових засад здійснення соціальної роботи	
--	--

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
<p>По завершенні вивчення дисципліни студенти повинні <u>знати</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – історію розвитку соціальної допомоги та соціальної роботи за рубежом; – основні напрямки, школи та представників зарубіжної соціальної роботи; – теоретичні та практичні основи соціальної роботи за рубежом з різними категоріями клієнтів; – основні тенденції розвитку соціальної роботи та підготовки фахівців для цієї сфери у різних освітніх системах; – організаційні засади соціальної роботи за рубежом; – актуальні проблеми і тенденції розвитку сучасної соціальної роботи за рубежом 	ПРН1,8,12,14,21
<p>По завершенні вивчення дисципліни студенти повинні <u>вміти</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – аналізувати теоретичні та практичні основи соціальної роботи за рубежом; – давати об'єктивну оцінку соціальній політиці зарубіжних країн; – аргументовано і логічно застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних прикладів соціальної роботи; – аналізувати передовий досвід соціальної підтримки і соціального обслуговування різних категорій клієнтів у системі соціальної роботи та прогнозувати можливості використання кращого зарубіжного досвіду для оптимізації вітчизняної соціальної сфери; – аналізувати основні здобутки та визначати проблеми кожного з історичних етапів розвитку соціальної роботи за рубежом; – використовувати знання з проблем соціальної роботи за рубежом для поглибленого дослідження теорії і методів соціальної роботи. 	

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання результатів навчання та методами демонстрування з навчальної дисципліни є:

- поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними та лабораторними заняттями, самостійною роботою;
- проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;
- підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усний контроль (усне індивідуальне та фронтальне опитування). Письмовий контроль у вигляді контрольних робіт, самостійних письмових робіт, поточного тестування. Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Кожне завдання модульної контрольної роботи оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок за кожне правильно виконане завдання. Підсумкова оцінка за модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то складає іспит в усній формі. Максимальна оцінка на іспиті – 100 балів.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит в усній формі.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	50	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів
доповідь з презентацією	4	40
тестування	1	10
підсумковий модульний контроль	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль оцінюється за 50-ти бальною шкалою (*максимальна кількість за 1 завдання – 1 бал*): 50-45 – відмінно; 44-37 – добре; 36-30 – задовільно; 29-1 – незадовільно; 0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

40-50 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

30-39 балів – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації.

20-29 балів – студент відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою.

10-19 балів – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань.

1-9 бали – не в змозі викласти зміст питань, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, вирішує завдання, які потребують однослівної відповіді.

0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни здійснюється в усній формі. Семестровий іспит проводиться за навчальним матеріалом, визначеним робочою навчальною програмою. Підсумкова кількість балів виставляється за 100-бальною шкалою та за національною шкалою. Студент отримує три питання з різних тем, визначених робочою навчальною програмою дисципліни. Кожне запитання оцінюється окремо: 1-ше – 20 балів, 2-ге – 20 балів, 3-тє – 60 балів. Загальна оцінка виводиться як арифметична сума отриманих балів. Критерієм оцінки відповідей служить рівень володіння студентом навчальним матеріалом. Іспит вважається складеним за умови отримання не менше 60 балів.

Підсумкова оцінка з дисципліни здійснюється згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Тема 1. Методологічні та методичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи. Соціальна робота як наука, навчальна дисципліна і професійна діяльність. Методи вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи: загальні та часткові.

Тема 2. Моделі соціальної політики і соціальна робота. Основні положення концепції «держави загального добробуту» («соціальної держави»). Моделі соціальної політики і соціальної практики (патерналістська, корпоративістська та етатистська) та їх вплив на соціальну роботу. Державний, регіональний і муніципальний рівні організації управління соціальною сферою.

Тема 3. Загальна характеристика зарубіжних моделей підготовки фахівців для соціальної сфери. Провідні тенденції підготовки соціальних працівників. Рівні підготовки майбутніх соціальних працівників. Практичний досвід як необхідна умова для вступу на факультет соціальної роботи. Вікові та гендерні особливості абітурієнтів факультетів і соціальної роботи. Співвідношення теорії і практики в процесі підготовки соціальних працівників. Зміст підготовки соціальних працівників. Моделі підготовки соціальних працівників у: США, Великій Британії та ін. зарубіжних країнах.

Тема 4. Розвиток соціальної роботи в США. Державний, регіональний і муніципальний рівні реалізації соціальних програм. Соціальне страхування і державна допомога – дві основні форми державної системи соціального забезпечення. Приватні системи страхування. Державне і приватне пенсійне забезпечення. Система додаткових виплат.

Тема 5. Соціальна робота у Великій Британії. Історія становлення і розвитку професійної соціальної роботи. Структурна сітка соціальних служб.

Тема 6. Соціальна робота в клініках Бельгії. Становлення і розвиток соціальної роботи в Бельгії. Структурна сітка соціальних служб в Бельгії.

Тема 7. Система соціального захисту населення в Німеччині. Становлення і розвиток соціальної роботи. Структурна сітка соціальних служб.

Тема 8. Система соціального забезпечення в Скандинавських країнах, Нідерландах. Організація соціального забезпечення в Фінляндії: характеристика соціального захисту в Фінляндії: допомога сім'ям та дітям; допомога по безробіттю; виплати по старості, інвалідності і втраті опікуна; страхування на випадок хвороби; житлова та соціальна допомога. Характеристика системи соціальної роботи у Швеції, Норвегії, Ісландії, Нідерландах.

Тема 9. Розвиток соціальної роботи в Канаді. Система соціального забезпечення в Канаді. Сфера діяльності волонтерських або приватних неприбуткових організацій.

Тема 10. Специфіка соціальної роботи за рубежом з окремими категоріями клієнтів: соціальна допомога дітям; соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства; соціальна робота з особами з інвалідністю; соціальна робота з людьми похилого віку

- соціальна допомога дітям. Система соціальної підтримки дитини. Організаційна структура соціальної допомоги дітям. Дитячі соціальні служби. Лікувально-профілактичні денні установи для дітей. Соціальна робота з безпритульними дітьми і дітьми, котрі втекли з дому. Соціальна робота з дітьми з інвалідністю.
- соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства. Будинки-притулки для жінок, які постраждали від насильства. Консультативні служби для чоловіків, які усвідомлюють, що стали причиною насильства. Практика роботи амбулаторних консультацій для жінок.
- соціальна робота з особами з інвалідністю. Типи соціальних послуг: житло з обслуговуванням на дому; спеціалізоване житло; транспортні послуги; послуги перекладача; персональна допомога (тим, хто бажає вчитися, працювати (консультація, кваліфікована порада тощо); адаптаційна підготовка (що допомагає пристосуватися до стану інвалідності, котрий виник в результаті каліцтва чи хвороби); перебування в денних центрах; пансіонатах; будинках сімейного типу; лікарнях.
- соціальна робота з людьми похилого віку. Процес де-інституціалізації. Соціально-побутове обслуговування літніх громадян за місцем проживання, вдома. Типи соціальних послуг: транспортні послуги; телефон з постійним підключенням до сигнально-чергової системи; перебування в денних центрах; пансіонатах; будинках сімейного типу; будинках тимчасового перебування; лікарнях; будинках-інтернатах. Робота з родиною літньої людини.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Форма навчання: денна				
	Усього	у тому числі			
лекції		практичні	лабораторн	індивід.роб	самост.роб.
Тема 1. Методологічні та методичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи	4	1	1		2
Тема 2. Моделі соціальної політики і соціальна робота	6	1	1		4
Тема 3. Загальна характеристика зарубіжних моделей підготовки фахівців для соціальної сфери	6	1	1		4
Тема 4. Розвиток соціальної роботи в США	10	2	2		6
Тема 5. Соціальна робота у Великій Британії	10	2	2		6
Тема 6. Соціальна робота в клініках Бельгії	10	1	1		8
Тема 7. Система соціального захисту населення в Німеччині	10	2	2		6
Тема 8. Система соціального забезпечення в	10	2	2		6

Скандинавських країнах, Нідерландах						
Тема 9. Розвиток соціальної роботи в Канаді	10	2	2			6
Тема 10. Специфіка соціальної роботи за рубежем з окремими категоріями клієнтів: соціальна допомога дітям; соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства; соціальна робота з особами з інвалідністю; соціальна робота з людьми похилого віку	12	4	2			6
Модульна контрольна робота	2	2	0			0
Разом за семестр	90	20	16			54

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Форма навчання: заочна				
	Усього	у тому числі			
лекції		практичні	лабораторні	індивід.роб.	самост.роб.
Тема 1. Методологічні та методичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи	4	0	0		4
Тема 2. Моделі соціальної політики і соціальна робота	6	0	0		6
Тема 3. Загальна характеристика зарубіжних моделей підготовки фахівців для соціальної сфери	6	1	0		5
Тема 4. Розвиток соціальної роботи в США	10	1	0		9
Тема 5. Соціальна робота у Великій Британії	10	1	0		9
Тема 6. Соціальна робота в клініках Бельгії	10	0	0		10
Тема 7. Система соціального захисту населення в Німеччині	10	1	0		9
Тема 8. Система соціального забезпечення в Скандинавських країнах, Нідерландах	10	1	0		9
Тема 9. Розвиток соціальної роботи в Канаді	10	0	0		10
Тема 10. Специфіка соціальної роботи за рубежем з окремими категоріями клієнтів: соціальна допомога дітям; соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства; соціальна робота з особами з інвалідністю; соціальна робота з людьми похилого віку	12	1	4		7
Модульна контрольна робота	2	0	0		2
Разом	90	6	4		80

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Методологічні та методичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи	0	0
2	Тема 2. Моделі соціальної політики і соціальна робота	0	0
3	Тема 3. Загальна характеристика зарубіжних моделей підготовки фахівців для соціальної сфери	1	0
4	Тема 4. Розвиток соціальної роботи в США	2	0
5	Тема 5. Соціальна робота у Великій Британії	2	0
6	Тема 6. Соціальна робота в клініках Бельгії	1	0
7	Тема 7. Система соціального захисту населення в Німеччині	2	0
8	Тема 8. Система соціального забезпечення в Скандинавських країнах, Нідерландах	2	0
9	Тема 9. Розвиток соціальної роботи в Канаді	2	0
10	Тема 10. Специфіка соціальної роботи за рубежом з окремими категоріями клієнтів: соціальна допомога дітям; соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства; соціальна робота з особами з інвалідністю; соціальна робота з людьми похилого віку	2	4
Разом		16	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Методологічні та методичні аспекти вивчення зарубіжного досвіду соціальної роботи	2	4
2	Тема 2. Моделі соціальної політики і соціальна робота	4	6
3	Тема 3. Загальна характеристика зарубіжних моделей підготовки фахівців для соціальної сфери	4	5
4	Тема 4. Розвиток соціальної роботи в США	6	9
5	Тема 5. Соціальна робота у Великій Британії	6	9
6	Тема 6. Соціальна робота в клініках Бельгії	8	10
7	Тема 7. Система соціального захисту населення в Німеччині	6	9
8	Тема 8. Система соціального забезпечення в Скандинавських країнах, Нідерландах	6	9
9	Тема 9. Розвиток соціальної роботи в Канаді	6	10
10	Тема 10. Специфіка соціальної роботи за рубежом з окремими категоріями клієнтів: соціальна допомога дітям; соціальна робота з жінками, які постраждали від насильства; соціальна робота з особами з інвалідністю; соціальна робота з людьми похилого віку	6	7
Модульна контрольна робота		0	2
Разом		54	80

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1. Конспекти лекцій.
2. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських (практичних) занять.
3. Електронні презентації до лекційних занять.
4. Навчальні відео, документальні та авторські програми.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Актуальні питання соціології і соціальної роботи та професійної підготовки фахівців: монографія / За загальною редакцією І.В.Козубовської, Ф.Ф.Шандора. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. 312 с.
2. Бартош О.П. Загальна характеристика підготовки соціальних працівників у Великій Британії. *Актуальні питання соціології і соціальної роботи та професійної підготовки фахівців*: монографія / За заг. ред. І.В.Козубовської, Ф.Ф.Шандора. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. 312 с. С.23-52.
3. Бартош О.П. Підготовка соціальних працівників у навчальних закладах вищої освіти Великої Британії до роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки. *Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки: український і міжнародний досвід*: монографія / О. Янкович, О. Кікінежді, І. Козубовська, В. Поліщук, Г. Радчук та ін. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 300 с. С.263–284
4. Бартош О., Досін А., Козубовська І., Козубовський Р. *Сучасна система профілактики девіантної поведінки неповнолітніх у Великій Британії*: монографія. Ужгород: УжНУ, 2007. 220 с.
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д.Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
6. Козубовська І., Бартош О., Бабинець М., Досін А., Шпенник С. *Превентивна діяльність соціальних служб Великої Британії з неповнолітніми, схильними до девіантної поведінки*: монографія. Ужгород: Шарк, 2010. 260 с.
7. Козубовська І.В., Бартош О.П., Козубовський Р.В., Шпенник С.З. *Зарубіжний досвід соціальної роботи з дітьми групи ризику і професійної підготовки фахівців*: монографія. Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2016. 136 с.
8. Кубіцький С.О. *Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах*: навчальний посібник. Київ: ДАКККіМ, 2009. 228 с.
9. Кубіцький С.О. *Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах*: навчальний посібник. К.: Міленіум, 2015. 300 с.
10. Поліщук В.А., Бартош–Пічкара О.П., Горішна Н.М., Лещук Г.В., Пришляк О.Ю. *Соціальна робота*: підручник / За ред. Н.Г.Ничкало. Тернопіль: ВАТ «ТВПК «ЗБРУЧ», 2010. 330 с.
11. Bartosh O. Expanding the categorical understanding of children at-risk in the Ukrainian and foreign scientific literature. *Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine*: monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2018. 618 p. P.68–91.

12. Poliszczuk W., Horiszna N., Bartosz-Piczkar O., Pryszykiak O. *Praca socjalna. Niepubliczna Placowka Kształcenia Ustawicznego Siemianowicki Osrodek Szkoleniowy*: Siemianowice Slaskie, 2011. 273 s.

Допоміжна література

1. Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за кордоном: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 травня 2003 року, м.Ужгород. Ужгород: Мистецька лінія, 2003. 361 с.
2. Байбакова О.О. Історичні аспекти соціальної роботи і підготовки фахівців у США. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. С.235–239.
3. Ковчина І.М. *Сучасні технології соціальної роботи за рубежем: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А.Й.Капської*. Київ: Логос, 2001. 96 с.
4. Ковчина І.М. Вивчення досвіду соціально-правового захисту дітей та молоді у США та Канаді. *Наук.часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*. С.63–73.
5. Кулікова А.Є. Особливості змісту й організації практичної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах Швеції. *Вісник Черн. державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2008. Вип. 50. № 50. С.111–114.
6. Лещук Г.В. Актуальні проблеми соціальної роботи у Франції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2006. № 10. С.59–61.
7. Палагнюк Ю. Особливості розвитку соціальних послуг у системі соціальної політики Німеччини. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/338954805_Osoblivosti_rozvitku_socialnih_poslug_u_sistemi_socialnoi_politiki_Nimeccini
8. Поліщук В.А. *Професійна підготовка фахівців для соціальної сфери: зарубіжний досвід*: посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 184 с.
9. Попович Г.М. *Соціальна робота в Україні і за кордоном: навчально-методичний посібник*. Ужгород: Гражда, 2000. 134 с.
10. Романець О.В. Система соціального захисту: досвід Франції. *Наукові записки. Серія: Економіка*. 2008. Випуск 10. С.408–416.
11. Романовська О.О. *Особливості дитячої опіки у Великобританії*: монографія / за заг. ред. І.М.Ковчиної. Київ: Логос, 2002. 153 с.
12. Технології соціально-педагогічної роботи: навчальний посібник / за заг. ред. проф. А.Й.Капської. Київ: ДЦССМ, 2000. 372 с.